

[Rodina, škola, knihovna: náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje \(2018\) \[1\]](#)

Autor:

- [MANKOVÁ, Hana](#) [2]

Číslo:

- [2021, ročník 30, číslo 1](#) [3]

Rubrika:

- [Recenze](#) [4]

Klíčová slova:

- [čtení](#) [5], [publikace](#) [6]

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje (2018)*. 1. vyd. Brno: Host, 2019. 180 s. ISBN 978-80-7577-994-6 a 978-80-7050-715-5.

Literární teoretik, historik a kritik Jiří Travníček se tématem čtenářství zabývá již řadu let. Výsledky výzkumů české čtenářské kultury publikoval v knihách [Čteme](#) [7] (2008), [Čtenáři a internauti](#) [8] (2011) a [Překnížkováno](#) [9] (2014). Publikace [Rodina, škola, knihovna](#) [10] (2019) přináší výsledky zatím posledního výzkumu v této oblasti z roku 2018 a porovnává je s daty z předchozích let (z výzkumů provedených v letech 2007, 2010 a 2013).

Jedná se o originální monografii plnou tabulek a grafů, které jsou důkladně komentovány a hodnoceny, přitom výklad nasbíraných dat je na konci každé kapitoly doplněn krátkým shrnutím, které určitě ocení čtenáři, mezi jejichž koníčky statistika nepatří. Velké množství statistických údajů se může jevit čtenářsky nekomfortní, orientaci v předkládané publikaci ovšem usnadňuje její členění na sedm částí (Rámce, Čtení, Nabývání knih, Čas, Hodnoty, Čtenářská socializace, Závěry) a výstižně nazvané kapitoly. Ocenit lze také její grafické zpracování.

Hlavním tématem knihy je čtenářská socializace, tedy odpověď na otázku, jak se stáváme čtenáři. Autor je přesvědčen o tom, že největší roli hraje rodina a její význam je nenahraditelný. Škola již později nemůže vynahradit to, co bylo v rodině zanedbáno. Objevuje se dokonce názor, že často rozdíly mezi dětmi prohlubuje. Zásadní je pro autora vzor rodičů (zda sami čtou) a to, zda svým dětem předčítají. Z výzkumu vyplývá, že dvěma třetinám obyvatel České republiky někdo v jejich dětství předčítal a 73 % rodičů nebo prarodičů předčítalo či předčítá svým dětem a vnoučatům. Autor tvrdí, že „předčítat dítěti je žádoucí, nepředčítat mu je fatální“ (s. 29) a „předčítání dětem je činností s obrovským socializačním potenciálem“ (s. 134). Současně zdůrazňuje, že by se s předčítáním nemělo přestat ani po nástupu dítěte do školy.

I na dalších místech autor vyzdvihuje význam rodinných kulturních vzorců, které mají tendenci se v další generaci opakovat. Ukazuje, že podmínky, z nichž pocházíme, mají na rozvoj čtenářství větší vliv než pozdější dosažené vzdělání. Zároveň není důležitý ani sociální status, nebo příjem rodičů, ale spíše jejich vztah ke čtení a vlastní příklad. K rodině jako ke garantu rozvoje čtenářství se autor obrací i v samém závěru knihy a lituje, že je její význam v tomto ohledu zanedbáván. Výzkumem podložená skutečnost je, že není možné zaručit, že se z dítěte rodičů-čtenářů stane také čtenář, avšak dítě rodičů-nečtenářů má cestu ke čtení několikanásobně těžší.

Obecně stále platí, že alespoň jednu knihu ročně přečtou čtyři pětiny populace; velký rozdíl v míře čtení panuje mezi ženami a muži (ve prospěch žen) i mezi jednotlivými úrovněmi vzdělání. Na rozdíl od jiných zemí u nás však není výrazný rozdíl mezi městy a venkovem. Nejčastěji čtou lidé z věkové kategorie 65+ a nejpopulárnějším žánrem je současná oddechová beletrie; pokles čtenosti byl zaznamenán u časopisů.

Pozoruhodný je výsledek výzkumu vztahu respondentů k povinné/doporučené četbě, kde hraje roli kromě tradičních proměnných, jimiž jsou vzdělání a pohlaví/gender, také věk, přičemž nejlepší vztah k povinné četbě mají ti nejstarší, neméně pozitivní vztah naopak ti nejmladší, ačkoli by se bylo možné domnívat, že po vzniku rámcových vzdělávacích programů k takovému výsledku není důvod.

Česká společnost má velmi pozitivní vztah k veřejným knihovnám, přestože počet těch, kteří je navštěvují, údajně klesá. Ti, kdo knihovny nenavštěvují, uvádějí nejčastěji jako důvod nedostatek času. Zajímavou informací může být, že 37 % respondentů uvedlo, že ze služeb, které by měly veřejné knihovny nabízet, nejvíce postrádá občerstvení/kavárnu.

Naše domácí knihovny obsahují v průměru více knih než v jiných zemích. Zajímavá jsou zjištění, že velikost sídla nehraje v české čtenářské kultuře roli a častý čtenář má více společensko-kulturních zájmů. Čtení u nás neklesá s věkem a českou kulturní samozřejmostí je používat knihu jako dárek. Autor porovnává výzkumy čtenářské kultury v několika vybraných zemích; v této části je však publikace bohužel spíše stručnější.

Předmětem výzkumu bylo též čtení textů v digitálním prostředí. Autor opakuje známou skutečnost, že užívání internetu klasickému čtení nijak nevadí. Při porovnání četby tištěných a elektronických knih ovšem zdůrazňuje, jak důležitou roli při čtení hraje vnímání knihy hmatem. Uvádí, že čtení tištěných dokumentů vede k většímu soustředění a porozumění než čtení na obrazovce, protože „čtení je ze své povahy trojrozměrné“ (s. 19).

V dotaznících se poprvé objevily audioknihy, přičemž jako podstatné se jeví zjištění, že „ani e-knihy, ani audioknihy netvoří žádnou autonomní čtenářskou subkulturu. Prostě ti, kdo čtou knihy tištěné, sahají i k dalším dvěma formátům“ (s. 41). Audioknihu samotnou přitom autor nepovažuje za skutečnou knihu. Lze jen podotknout, že od doby konání výzkumu a zejména kvůli probíhající koronavirové pandemii význam elektronických knih a audioknih výrazně vzrostl.

Jako velice podnětnou vnímám poslední kapitolu obsahující doporučení nejen pro rodinu, školu a knihovnu, ale i pro veřejnost, média a stát. Je z nich zřejmé, že na podpoře a rozvoji čtenářství autorovi opravdu záleží. V závěru knihy nalezneme inspirativní seznam citované literatury a stručné resumé v anglickém jazyce, jež však přehledně a dostačujícím způsobem uvádí nejdůležitější grafy a výsledky výzkumu.

Předkládaná publikace je bezpochyby důležitým zdrojem informací pro všechny, kdo se problematikou čtenářské kultury zabývají, a může posloužit i jako podnět k promýšlení vlastního čtenářství a jeho vlivu na další generace.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2021-rocnik-30-cislo-1/rodina-skola-knihovna-nas-vztah-ke-cteni-co-ho>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2021-rocnik-30-cislo-1/rodina-skola-knihovna-nas-vztah-ke-cteni-co-ho>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/mankova-hana>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2021-rocnik-30-cislo-1>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/recenze>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/cteni>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/publikace>

- [7] https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=001824477&local_base=CNB
- [8] https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=002226023&local_base=CNB
- [9] https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=002651150&local_base=CNB
- [10] https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003122374&local_base=CNB